

Nacionalna raziskava o tobaku, alkoholu in drugih drogah

Kontaktne podatki

Nacionalni inštitut za javno zdravje
Trubarjeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija
Darja Lavtar, darja.lavtar@nijz.si

Pravna podlaga za zbiranje podatkov:

- Zakon o državni statistiki ZDStA (Uradni list RS, št. 45/95 in 9/2001)
- Letni program statističnih raziskovanj za 2018 (Uradni list RS, št. 66/2017).

Namen statističnega raziskovanja

Namen raziskave je oceniti razširjenost uporabe tobaka, alkohola in prepovedanih drog med prebivalci Slovenije, pa tudi razširjenost neustrezne uporabe zdravil, uporabe konoplje v zdravstvene namene in razširjenost nekemičnih zasvojenosti.

Sklopi vprašanj o prepovedanih drogah so bili narejeni po metodologiji Evropskega centra za spremljanje drog in zasvojenosti z drogami (EMCDDA), zato so rezultati primerljivi tudi s podobnimi raziskavami v drugih državah članicah Evropske skupnosti.

Kratek opis statističnega raziskovanja

Nacionalna raziskava o tobaku, alkoholu in drugih drogah (ATADD) je pregledna presečna raziskava, ki temelji na kvantitativni metodi. Vključuje prebivalce Slovenije, stare od 15 do 64 let, ki živijo v zasebnih gospodinjstvih (niso institucionalizirani). Raziskava se je v Sloveniji izvedla dvakrat, in sicer v letih 2011/2012 (v tabelah na podatkovnem portalu se sklicujemo na leto 2012) in 2018.

Osnovni cilji raziskave so ugotoviti razširjenost in spremembe razširjenosti uporabe tobaka, alkohola in drugih drog v splošni populaciji ter spremljanju specifičnih tem v okviru posameznih področij, v letu 2018 tudi ugotoviti razširjenost neustrezne uporabe zdravil, uporabe konoplje v zdravstvene namene in nekemičnih zasvojenosti.

Na podatkovnem portalu NIJZ prikazujemo prevalenčne podatke o uporabi različnih prepovedanih drog.

Velikost vzorca prve raziskave, ki je bila izvedena v letih 2011/12, je bila 15200 oseb (7200 oseb v letu 2011 ter 8000 oseb v letu 2012), starih od 15 do 64 let, v letu 2018 pa je bila velikost vzorca 16000 oseb (8000 v spomladanskem delu raziskave in 8000 v jesenskem delu raziskave), prav tako starih od 15 do 64 let.

Način zbiranja podatkov: podatke smo zbirali s kombiniranim načinom anketiranja. Izbrane osebe so bile o raziskavi obveščene z obvestilnim pismom, ki ga je poslal NIJZ po pošti in jih s tem obvestil o anketni raziskavi, možnosti izpolnitve vprašalnika prek spleta in o predvidenem obisku anketarja (če izbrana oseba ne izpolni vprašalnika prek spleta).

Raziskava je v letu 2018 vključevala:

- računalniško podprto spletno anketiranje (CAWI), ki ga je izvedel NIJZ s pomočjo aplikacije za spletno anketiranje 1KA (www.1ka.si). Osebe, izbrane v vzorec, so z vabilom k raziskavi prejele geslo za dostop do spletne ankete, ki jim je bila na voljo ves čas anketiranja,
- računalniško podprto osebno anketiranje (CAPI), ki ga je izvedel zunanji izvajalec. Osebno anketiranje je vključevalo vse osebe, ki niso izpolnile spletne ankete.

V letu 2012 so bili podatki zbirani z računalniško podprtim spletnim anketiranjem (CAWI), računalniško podprtim osebnim anketiranjem (CAPI), ter z računalniško podprtim telefonskim anketiranjem (CATI), pri čemer je spletno anketiranje pripravil in izvedel NIJZ, osebno in telefonsko anketiranje pa zunanji izvajalec. V začetku terenske faze zbiranja podatkov je bila na voljo samo spletna anketa, v kasnejše telefonsko in osebno anketiranje pa so bili vključeni vsi anketiranci, ki niso izpolnili spletne ankete.

Stopnja odgovora: V raziskavi 2011/2012 je bilo opravljenih 7514 anket z izbranimi osebami; od teh jih je bilo 40 % opravljenih prek spleta, 29 % z osebnim anketiranjem, 31 % pa s telefonskim anketiranjem. Stopnja odgovora v raziskavi je bila 53 %. V letu 2018 je bilo opravljenih 9161 anket z izbranimi osebami; od teh jih je bilo 57 % opravljenih prek spleta, 43 % pa z osebnim anketiranjem. Stopnja odgovora v raziskavi je bila 62 %.

Uteževanje: Namen uteževanja podatkov je izboljšati reprezentativnost vzorca tako, da vzorec čim bolj predstavlja populacijo, ki jo raziskujemo. Tako vsaka enota v vzorcu predstavlja določeno število enot ciljne populacije. Končne uteži so bile izračunane iz vzorčne uteži, uteži zaradi neodgovora in kalibracijskih uteži, ki omogočajo prilagoditev znanim populacijskim vrednostim glede na spol, 10-letne starostne skupine, tri stopnje izobrazbe in statistično regijo. Uteženi vzorčni podatki, ki se skladajo s populacijskimi podatki, kažejo strukturo populacije, ki jo preučujemo, zato so v tabelah na podatkovnem portalu predstavljeni uteženi podatki.

Kratka zgodovina statističnega raziskovanja

Nacionalna raziskava o tobaku, alkoholu in drugih drogah je bila v Sloveniji prvič izvedena v letih 2011/2012 po metodologiji Evropskega centra za spremljanje drog in zasvojenosti z drogami (EMCDDA), ki je v letu 2002 objavil *Handbook for surveys on drug use among the general population*. V letu 2018 je bila anketna raziskava v Sloveniji ponovljena drugič.

Poročevalci, njihove obveznosti, zaščita podatkov

Vsi podatki, zbrani s to raziskavo, sodijo med zaupne (to pomeni, da so podatki najskrbneje varovani) in se uporabljajo izključno v statistični namen. To pomeni, da so objavljeni le v obliki skupnih, združenih podatkov v skladu z Zakonom o državni statistiki (Uradni list RS, št. 45/195 in št. 9/2001) in Letnim programom statističnih raziskovanj (Uradni list RS, št. 66/2017).

Metodološke osnove raziskovanja

Ciljna populacija, enota poročanja, enota opazovanja: prebivalci Slovenije, stari od 15 do 64 let, ki živijo v zasebnih gospodinjstvih (niso institucionalizirani).

Referenčno obdobje: vseživljenjska uporaba, uporaba v zadnjih 12 mesecih, uporaba v zadnjih 30 dneh.

Definicije

Stopnja prevalence: ocenjeni delež oseb v populaciji oseb, ki živijo v zasebnih gospodinjstvih v dani populaciji (skupaj ali ločeno po spolu, starostnih skupinah, izobrazbi, statusu aktivnosti, statistični regiji ali časovni točki), ki so uporabljali posamezno prepovedano drogo v navedenem časovnem obdobju.

Opisi kazalnikov

Za merjenje razširjenosti uporabe prepovedanih drog v splošni populaciji so bili v raziskavi uporabljeni trije standardni časovni okviri, in sicer

- uporaba prepovedane droge kadar koli v življenju (uporaba droge v katerem koli trenutku v življenju posameznika),
- uporaba prepovedane droge v zadnjih 12 mesecih pred raziskavo (uporaba droge v zadnjem letu) in
- uporaba prepovedane droge v zadnjih 30 dneh pred raziskavo (uporaba droge v zadnjem mesecu).

V tabelah so na voljo podatki o uporabi naslednjih prepovedanih drog:

- katerakoli prepovedana droga (uporaba vsaj ene od prepovedanih drog navedenih v naslednjih alinejah),
- konoplja (vključuje marihuano ali hašiš),
- ekstazi,
- amfetamin,
- kokain (vključuje kokain ali crack kokain),
- heroin,
- LSD (vključuje LSD ali katere druge halucinogene droge, kot so npr. psihedelične gobice in meskalin),
- nove psihoaktivne snovi (primeri novih psihoaktivnih snovi so 3-MMC, Mefedron, Metilon, GHB in sintetični kanabinoid).

Povezave

Spletna stran Nacionalne raziskave o tobaku, alkoholu in drugih drogah je dostopna tule:

<https://www.nijz.si/sl/podatki/nacionalna-raziskava-o-tobaku-alkoholu-in-drugih-drogah>

Na tej spletni strani so na voljo tudi povezave do publikacij, ki vsebujejo podatke Nacionalne raziskave o tobaku, alkoholu in drugih drogah.

Prevalenčni podatki o uporabi prepovedanih drog za Slovenijo, države članice in druge evropske države so dostopni na spletni strani EMCDDA: https://www.emcdda.europa.eu/data/stats2021/gps_en, metodološka pojasnila pa na spletni strani: <https://www.emcdda.europa.eu/data/stats2021/methods/gps>.